STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universtității de Stat din Moldova, 2024, nr. 3(173)

CZU: 347.962:347.991:341.231.14 **https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_33**

STANDARDUL UNEI INSTANȚE JUDECĂTOREȘTI INSTITUITE DE LEGE. PROBLEMATICA TRANSFERULUI TEMPORAR AL JUDECĂTORILOR LA CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE

Ștefan MILICENCO,
Universitatea de Stat din Moldova

Obiectul prezentului studiu îl constituie problematica transferului temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție prin prisma standardului unei instanțe judecătorești instituite de lege, stabilit de art. 6 alin. (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Scopul declarat al reglementării transferului temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție este de a asigura buna funcționare a instanței judecătorești supreme în condițiile demisiei marii majorități a judecătorilor de la această instanță. Importanța acestui subiect rezidă în faptul că, deși în 2023, remediul legislativ vizat a trecut testul constituționalității, în 2016, Curtea Constituțională a făcut o distincție între judecătorii judecătoriilor și ai curților de apel, pe de o parte, și judecătorii Curții Supreme de Justiție, pe de altă parte. În condițiile în care o parte a comunității juridice a considerat că respectiva distincție era aplicabilă și speței din 2023, iar instanțele judecătorești trebuie să inspire încredere publică, se impune o cercetare a subiectului abordat.

Cuvinte-cheie: *legalitate, instanță judecătorească instituită de lege, transferul temporar al judecătorilor, Curtea Supremă de Justiție, constituționalitate.*

THE STANDARD OF A TRIBUNAL ESTABLISHED BY LAW. THE ISSUE OF TEMPORARY TRANSFER OF JUDGES TO THE SUPREME COURT OF JUSTICE

The object of this study is the issue of temporary transfer of judges to the Supreme Court of Justice in the light of the standard of a tribunal established by law, established by Article 6(1) of the European Convention on Human Rights. The stated purpose of regulating the temporary transfer of judges to the Supreme Court of Justice is to ensure the proper functioning of the supreme court in the event of the resignation of most judges from that court. The importance of this issue lies in the fact that although in 2023, the legislative remedy in question passed the constitutionality test, in 2016, the Constitutional Court made a distinction between judges of courts and courts of appeal, on the one hand, and judges of the Supreme Court of Justice, on the other. Given that part of the legal community considered that this distinction was also applicable to the 2023 case, and that the courts must inspire public confidence, an investigation of the subject matter is required.

Keywords: *legality, tribunal established by law, temporary transfer of judges, Supreme Court of Justice, constitutionality.*

Introducere

Legalitatea constituie imperativul primordial al activității instanțelor judecătorești, sistemul cărora formează puterea judecătorească. Or, anume puterea judecătorească este acel compartiment al puterii de stat, care reprezintă capacitatea unei societăți organizate în stat de a asigura dreptatea și echitatea socială, precum și drepturile și interesele legitime ale cetățenilor [1, p. 518]. Respectiv, pot îndeplini funcții jurisdicționale numai acele autorități statale cărora constituția și legile le recunosc asemenea calități [2, p. 291].

Art. 6 alin. (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului conturează standardul unei instanțe judecătorești instituite de lege, care impune îndeplinirea unui ansamblu de condiții. „Legea" vizată reprezintă nu doar legislaţia referitoare la înfiinţarea şi competenţa organelor judiciare (Hotărârea în cauza *Jorgic v. Germania* din 12 iulie 2007, pct. 64) [3], ci şi orice altă dispoziţie de drept intern a cărei nerespectare face ilegală participarea unuia sau mai multor judecători la examinarea cauzei (Hotărârea în cauza *Pandjikidzé şi alţii v. Georgia* din 27 octombrie 2009, pct. 104) [4].

Pe 6 aprilie 2023, a intrat în vigoare Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, art. 21 alin. (8) al căreia prevede atribuția Consiliului Superior al Magistraturii de a transfera, cu titlu temporar, prin derogare de la Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, judecători la Curtea Supremă de Justiție, în cazul în care buna funcționare a acesteia este grav afectată din cauza numărului de posturi vacante [5]. Această prevedere a fost contestată ca fiind în contradicție cu art. 6, 7, 20, 23, 115, 116 și 122 din Constituția Republicii Moldova, însă sesizările respective au fost declarate inadmisibile prin Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 10 august 2023 [6]. În cele ce urmează, vom analiza setul de norme juridice care reglementează transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție ca o măsură ce ține de cariera judecătorilor și încadrarea acestei măsuri în exigențele standardului unei instanțe judecătorești instituite de lege.

Rezultate obținute și discuții

Principiul legalității este principiul-cadru al organizării și realizării puterii judecătorești, înglobând toate celelalte principii în baza cărora se desfășoară activitatea procesuală jurisdicțională. Într-un sens mai larg, respectarea legii de către instanța de judecată prezumă nu doar aplicarea justă a normelor juridice, dar și caracterul legal al instanței judecătorești, independența ei, independența și imparțialitatea judecătorilor, cât și supunerea acestora numai față de lege [7, p. 520].

În conformitate cu art. 116 alin. (5) din Constituția Republicii Moldova, deciziile privind numirea judecătorilor și cariera acestora trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente, în condițiile legii. Promovarea sau transferul judecătorilor se face doar cu acordul acestora [8].

Conform art. 20 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, cariera judecătorilor presupune promovarea în funcţia de judecător la o instanţă superioară, numirea în funcţia de preşedinte sau de vicepreşedinte de instanţă şi transferarea judecătorului la o instanţă de acelaşi nivel sau la o instanţă inferioară [9]. Ca efect al abrogării, din data de 26 august 2022, a art. 20^1, această Lege nu mai prevede transferul temporar al judecătorilor. Astfel, scopul art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție a fost de a asigura buna funcționare a instanței judecătorești supreme în condițiile demisiei marii majorități a judecătorilor de la această instanță.

În 2016, Curtea Constituțională a stabilit că în sensul art. 116 alin. (2) și (4) din Constituția Republicii Moldova, judecătorii Curții Supreme de Justiție ale căror mandate au expirat odată cu atingerea plafonului pentru limită de vârstă își exercită activitatea până la numirea noilor judecători [10]. În această speță, Curtea Constituțională a făcut o distincție între judecătorii judecătoriilor și ai curților de apel, pe de o parte, și judecătorii Curții Supreme de Justiție, pe de altă parte, având în vedere art. 116 alin. (4) din Constituția Republicii Moldova, abrogat din 1 aprilie 2022, care prevedea că judecătorii Curții Supreme de Justiție sunt numiți în funcție de Parlament, cât și statutul Curții Supreme de Justiție de instanță supremă de drept comun – unica instanță judecătorească de acest grad [ibid., pct. 44-46].

Totuși, este de notat că făcând în 2016, o distincție între judecătorii Curții Supreme de Justiție și ceilalți judecători, Curtea Constituțională a pornit, în primul rând, de la lipsa reglementărilor legale ce ar permite Consiliului Superior al Magistraturii să transfere temporar judecători la Curtea Supremă de Justiție, or, Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului prevedea doar transferul (temporar) al judecătorilor la o instanță judecătorească de același nivel sau la o instanță inferioară [ibid., pct. 43]. În acest mod, invocarea de către Curtea Constituțională a procedurii de numire în funcție a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a statutului unic al acestei instanțe judecătorești a oferit, mai degrabă, un prilej de a explica inexistența, la etapa respectivă, a reglementărilor legale privind transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție.

Atunci, Curtea Constituțională a considerat necesar să emane unica soluție ce ar salvgarda una dintre valorile fundamentale ale Constituției Republicii Moldova – preeminența dreptului, periclitată prin inacțiunile și acțiunile întârziate ale Parlamentului în procesul de numire în funcție a judecătorilor Curții Supreme de Justiție [ibid., pct. 51-53].

În 2023, fiind sesizată să se expună referitor la constituționalitatea art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din

30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, Curtea Constituțională a constatat că autorii sesizărilor nu au demonstrat de ce prevederile contestate ar contraveni art. 116 alin. (5) din Constituția Republicii Moldova [6, pct. 28]. Judecătorul constituțional Serghei Țurcan a expus o opinie separată privind această Decizie a Curții Constituționale, considerând că sesizările urmau a fi declarate admisibile pentru examinare în fond, cu verificarea corespunderii art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție cu art. 20 și 116 alin. (2) și (5) din Constituția Republicii Moldova [11].

Relevabil este că atât în Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 10 august 2023, cât și în opinia separată a judecătorului constituțional Serghei Țurcan s-au evidențiat, ca un aspect de primă importanță, rigorile constituționale ce țin de procedura de selectare a candidaților pentru funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, inserate în Avizul Curții Constituționale nr. 1 din 22 septembrie 2020. În acest Aviz, Curtea Constituțională a arătat că ceea ce este important din perspectiva Constituției Republicii Moldova este ca procedura de selectare a candidaților pentru funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție să fie reglementată într-un mod care va asigura accederea în această funcție a persoanelor cu o înaltă pregătire juridică, independente și imparțiale [12, pct. 64]. Curtea Constituțională a precizat că deși aceste standarde sunt aplicabile pentru toate numirile în funcția de judecător, atunci când este în discuție funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, ele au o importanță mai pregnantă și intervine o mai mare exigență [ibid., pct. 64].

Revenind la scopul art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, trebuie să remarcăm că această prevedere legală se înscrie în coordonatele procedurii de evaluare externă a integrității etice și financiare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a candidaților la funcția de judecător al acestei instanțe judecătorești, care reprezintă un exercițiu excepțional, unic și limitat în timp. Deja la data adoptării Legii respective, Parlamentul a fost pus în situația de a găsi un remediu legislativ pentru asigurarea bunei funcționări a Curții Supreme de Justiție. Or, prin Hotărârile din 14 și 23 februarie 2023, Consiliul Superior al Magistraturii a acceptat cererile de demisie a 20 de judecători ai Curții Supreme de Justiție – o situație fără precedent în istoria instanței judecătorești supreme.

Aici, se impune precizarea că art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție prevede transferul temporar la instanța judecătorească supremă doar al judecătorilor ce corespund criteriilor legale de ocupare a funcției de judecător al Curții Supreme de Justiție și doar până la ocuparea a cel puțin 11 dintre posturile de judecător al acestei instanțe.

Ținând cont că în 2016, inacțiunile și acțiunile întârziate ale Parlamentului în procesul de numire în funcție a judecătorilor Curții Supreme de Justiție au fost calificate de către Curtea Constituțională ca venind în contradicție cu principiul loialității constituționale, în 2023, Parlamentul a înțeles să deblocheze activitatea Curții Supreme de Justiție prin reglementarea transferului temporar al judecătorilor la instanța supremă de drept comun. Din punctul nostru de vedere, acest remediu legislativ este o manifestare de comportament constituțional loial care în sine nu poate aduce atingere standardului unei instanțe judecătorești instituite de lege.

Or, în măsura în care art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție a trecut testul constituționalității, concluzionăm că Parlamentul și-a executat obligația de loialitate constituțională, cel puțin, sub două aspecte: 1) crearea premiselor pentru buna funcționare a Curții Supreme de Justiție ca cea mai importantă verigă a puterii judecătorești; și 2) evitarea promovării soluțiilor legislative afectate de vicii de neconstituționalitate. De altfel, putem afirma că în lipsa reglementării transferului temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție, Parlamentul s-ar fi poziționat antagonic față de puterea judecătorească, deoarece ar obtura mecanismul de interpretare și aplicare uniformă a legislației în sistemul de justiție.

În ceea ce privește condițiile actuale de numire a judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție, observăm că acestea corespund înaltelor exigențe subliniate în Avizul Curții Constituționale nr. 1 din 22 septembrie 2020. Astfel, în conformitate cu art. 7 alin. (2) pct. 2) lit. a) și pct. 3) din Legea nr. 64 din 30 martie 2023

cu privire la Curtea Supremă de Justiție, poate fi numită judecător al Curții Supreme de Justiție persoana care întrunește condițiile stabilite la art. 6 alin. (1) lit. a), b) și d)–g) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, are cel puțin 8 ani efectiv lucrați în calitate de judecător și deține calitățile și abilitățile profesionale necesare pentru a exercita funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție [13]. Aceste calități și abilități profesionale sunt descrise la art. 7 alin. (3) din Legea respectivă și presupun capacitatea de a înțelege și a analiza situațiile juridice complexe; claritatea exprimării scrise și verbale; abilitatea de a lucra în echipă și de a respecta opiniile colegilor, precum și de a le contesta și dezbate în mod constructiv; abilitatea de a lucra în situații care implică stres și de a realiza sarcinile cu promptitudine; experiența relevantă funcției; și viziunea privind rolul Curții Supreme de Justiție în dezvoltarea dreptului [ibid.].

În temeiul art. 21 alin. (8) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, pe 2 mai 2023, prin Hotărârea nr. 142/8, Consiliul Superior al Magistraturii a transferat temporar la Curtea Supremă de Justiție, pentru o perioadă de 6 luni, 7 judecători, 5 dintre care de la judecătorii, iar 2 – de la o curte de apel [14]. Prin Hotărârea nr. 506/31 din 2 noiembrie 2023, Consiliul Superior al Magistraturii a prelungit termenul de transfer temporar al acestor 7 judecători la Curtea Supremă de Justiție până la ocuparea a cel puțin 11 posturi vacante de judecător la instanța supremă de drept comun [15]. Prin Hotărârea nr. 507/31 din 2 noiembrie 2023, Consiliul Superior al Magistraturii a transferat temporar la Curtea Supremă de Justiție, până la ocuparea a cel puțin 11 posturi vacante de judecător la instanța supremă de drept comun, încă 2 judecători, ambii de la curți de apel [16]. Finalmente, pe 13 februarie 2024, prin Hotărârea nr. 65/6, Consiliul Superior al Magistraturii a transferat temporar la Curtea Supremă de Justiție, până la ocuparea a cel puțin 11 posturi vacante de judecător la instanța supremă de drept comun, 2 judecători, unul de la o judecătorie, iar altul – de la o curte de apel [17].

Analiza acestor Hotărâri denotă că la baza soluțiilor Consiliului Superior al Magistraturii privind transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție a stat un exercițiu amplu de studiere a calităților și abilităților profesionale ale judecătorilor în cauză, după cum prevede art. 7 alin. (3) din Legea nr. 64 din 30 martie 2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție. În acest mod, Consiliul Superior al Magistraturii, efectuând concursuri în bază de merit pentru transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție și argumentându-și pe larg soluțiile de transfer, nu a ezitat să pună în practică ceea ce în doctrină se denumește „realizarea puterii judecătorești în cadrul separării puterilor în stat” [18, p. 272].

Totodată, nu poate fi neglijat nici faptul că transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție este un remediu excepțional pentru o problemă excepțională – riscul blocării activității instanței judecătorești supreme în contextul procedurii de evaluare externă a integrității etice și financiare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a candidaților la funcția de judecător al acestei instanțe. Dacă această procedură de evaluare externă nu va fi efectuată cu celeritate, iar începerea activității Curții Supreme de Justiție în noua componență va fi astfel tergiversată, încrederea publică în soluția de transfer temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție inevitabil se va eroda, ceea ce ar putea să ridice dubii serioase privind standardul instanței judecătorești supreme ca o instanță instituită de lege. Or, prin prisma art. 6 alin. (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, este crucial ca instanțele judecătorești să inspire încredere publică (Hotărârea în cauza *Morice v. Franța* din 23 aprilie 2015, pct. 73) [19].

Concluzii

Transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție se înscrie în coordonatele procedurii de evaluare externă a integrității etice și financiare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a candidaților la funcția de judecător al acestei instanțe, fiind un remediu legislativ pentru asigurarea bunei funcționări a instanței supreme de drept comun. Remediul dat reprezintă o manifestare de comportament constituțional loial din partea Parlamentului, care a încercat să mențină viabilitatea mecanismului de interpretare și aplicare uniformă a legislației în sistemul de justiție. În această optică, la etapa actuală, nu se poate pune problema ilegalității completelor de judecată compuse din judecătorii transferați temporar la Curtea Supremă de Justiție. Totuși, dacă transferul temporar al judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție va dura vreme îndelungată, încrederea publică în această soluție va fi diminuată, ceea ce ar putea să ridice dubii serioase privind standardul instanței judecătorești supreme ca o instanță instituită de lege.

Referințe:

1. GUCEAC, Ion. *Tratat elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022. 574 p. ISBN 978-9975-151-78-8.
2. MURARU, Ioan, TĂNĂSESCU, Elena-Simina. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. II, ediția a XV-a. București: C.H. Beck, 2017, 320 p. ISBN 978-606-18-0673-7.
3. *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Jorgic v. Germania din 12 iulie 2007*. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81608%22]}
4. *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Pandjikidzé şi alţii v. Georgia din 27 octombrie 2009.* Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-95368%22]}
5. *Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție*, *nr. 65 din 30 martie 2023.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117-118 din 06.04.2023, cu modificările ulterioare.
6. *Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 10 august 2023*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 362-363 din 21.09.2023.
7. COSTACHI, Gheorghe. *Rolul justiției în edificarea statului de drept*. Chișinău: Print-Caro, 2021, 1071 p. ISBN 978-9975-56-894-4.
8. *Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994,* republicată. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78 din 29.03.2016, cu modificările ulterioare.
9. *Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20 iulie 1995*, republicată. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 15-17 din 22.01.2013, cu modificările ulterioare.
10. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 12 mai 2016.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 416-422 din 02.12.2016.
11. *Opinia separată a judecătorului Serghei Țurcan privind Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 10 august 2023.* Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/opinii/d_100_123g_Opinie_separata_-Turcan_Serghei_rou.pdf
12. *Avizul Curții Constituționale nr. 1 din 22 septembrie 2020.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 259-266 din 09.10.2020.
13. *Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nr. 64 din 30 martie 2023.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117-118 din 06.04.2023, cu modificările ulterioare.
14. *Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 142/8 din 2 mai 2023*. Disponibil: https://www.csm.md/files/Hotaririle/2023/08/142-8.pdf
15. *Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 506/31 din 2 noiembrie 2023*. Disponibil: https://www.csm.md/files/Hotaririle/2023/31/506-31.pdf
16. *Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 507/31 din 2 noiembrie 2023.* Disponibil: https://www.csm.md/files/Hotaririle/2023/31/507-31.pdf
17. *Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 65/6 din 13 februarie 2024*. Disponibil: https://www.csm.md/files/Hotaririle/2024/06/65-6.pdf
18. ARSENI, Alexandru. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. II, ediția a II-a. Chișinău: CEP USM, 2019. 320 p. ISBN 978-9975-149-39-6.
19. *Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Morice v. Franța din 23 aprilie 2015*. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-154265%22]}

Date despre autor:
Ștefan MILICENCO*,* doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0002-3241-5337
E-mail: milicenco@gmail.com

Prezentat la 27.03.2024